

METROPOLITNÍ REGIONY A ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST

VĚDECKÉ PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ AKADEMIE PRO PROSTOROVÝ VÝZKUM A ZEMSKÉ PLÁNOVÁNÍ

Německo představilo v roce 2006 nové principy (modely) politiky územního rozvoje se třemi hlavními těžišti:

- růst a inovace se zaměřením na metropolitní regiony jako motory růstu;
- ochrana zdrojů a tvorba kulturní krajiny;
- zajištění veřejných služeb.

Nejvíce diskutovaným tématem se staly metropolitní regiony, podpora jejich rozvoje a vztah metropolitních regionů a venkovských oblastí. K diskusi na uvedené téma se rozhodla přispět i Akademie pro prostorový výzkum a zemské plánování (ARL) v Hannoveru, když ve dnech 14.–15. 6. 2007 uspořádala v Hamburku vědecké plenární zasedání s názvem „Metropolitní regiony a územní soudržnost“.

Na úvod účastníky zasedání pozdravil prezident ARL **Heinrich Mäding** a zástupce Obchodní komory v Hamburku **Günther Klemm**. V úvodu mimo jiné zaznělo, že metropolitní regiony jako motory hospodářského, společenského a kulturního rozvoje mají zlepšit výkonnost a konkurenceschopnost Německa i celé Evropy a současně mohou přispět k urychlení evropského integračního procesu. Kromě ekonomického růstu je však třeba usilovat také o vyvážený regionální rozvoj, proto byla značná pozornost věnována otázkám rozvoje metropolitních regionů ve vazbě na územní soudržnost.

Senátor hanzovního města Hamburku **Axel Gedaschko** informoval o „Metropolitním regionu Hamburk“, který kromě vlastního města Hamburku zahrnuje i část území spolkových zemí Šlesvicko-Holštýnsko a Dolní Sasko. Spolupráce měst v regionu probíhá na neformální bázi a zahrnuje následující oblasti: osídlení, ochrana přírody, doprava a ekonomika. Mezi hlavní cíle spolupráce patří:

- růst konkurenceschopnosti regionu;
- zlepšení systému územního plánování;
- optimalizace a zlepšení občanských služeb.

Na závěr Axel Gedaschko shrnul do několika bodů zkušenosti s činností metropolitních regionů.

1. Metropolitní regiony jsou nositeli ekonomického rozvoje.
2. Je třeba vytvořit alespoň neformální správu metropolitního regionu.
3. Metropolitní region by měl zahrnovat metropoli, regionální centra i venkovský prostor.
4. Je třeba vytvořit symbol metropolitního regionu.
5. Je třeba využívat různé přístupy k regionálnímu rozvoji.

Berndt Steinacher ze Sdružení regionu Stuttgart vidí přínos metropolitních regionů v jejich široké působnosti. Tyto regiony se starají o podporu inovací, vytváření klastrů, dopravní projekty, problémy spojené se změnami klimatu, rozvoj osídlení a veřejných prostranství, vzdělávání atd. Berndt Steinacher dále zdůraznil, že při rozvoji metropolitních regionů je třeba zohlednit také zájmy venkovských oblastí.

Emeritní profesor univerzity v Basileji **René L. Frey** se zabýval regionální a kohezní politikou Evropské unie z pohledu ekonomických teorií. Společný trh EU umožňující volný pohyb osob, kapitálu, zboží a služeb je v souladu s neoklasickými teoriemi. Podle nich by plná mobilita měla vést k regionálnímu vyrovnání. Hypotéza úplné mobility však neodpovídá realitě, proto je třeba vytvářet strategie a koncepce, které přispějí k vyváženému regionálnímu rozvoji a dosažení územní soudržnosti.

Po prvním bloku příspěvků následovala pódiová diskuse moderovaná **Heidim Sinnigem** z vysoké školy v Erfurtu. **Wieslaw Bielawski** a **Markrek Dutkowski** z Polska, **Markus Seidl** z Rakouska a **Fritz Wegelin** ze Švýcarska představili přístup k metropolitním regionům ve svých zemích a zabývali se možnostmi venkovských prostorů a měst mimo metropolitní regiony.

V **Polsku** se metropolitní regiony teprve začínají rozvíjet a dosud nemají žádný právní status. Přes celkový pokles obyvatelstva v Polsku roste především v suburbanizovaných ob-

lastech metropolitních regionů počet obyvatel. Naopak ve východní části Polska se nacházejí některé venkovské regiony s nízkou ekonomickou úrovní, s výrazným úbytkem počtu obyvatel a bez potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu.

V **Rakousku** se spíše než o metropolitních regionech hovoří o městských regionech. Spolupráce v rámci regionů probíhá na neformální úrovni. Celostátní rámec prostorového plánování, i když právně nezávazný, představuje Koncept územního rozvoje z roku 2001. Tento dokument doporučuje následující strategické cíle pro městské regiony:

- podporovat polycentrické a atraktivní městské regiony;
- zajistit decentralizaci městských regionů, tzn. přenést část metropolitních funkcí mimo dominantní města;
- udržovat a rozvíjet městské regiony jako hospodářská centra;
- využívat koordinaci a spolupráci jako nástroje aktivní politiky městských regionů.

Různé iniciativy související s městskými regiony vycházejí rovněž z regionální a městské úrovně. Tyto iniciativy využívají mimo jiné blízkost mnoha zahraničních měst jako možných partnerů spolupráce. Příkladem může být projekt CENTROPE, který usiluje v návaznosti na spolupráci měst Vídeň a Bratislava o rozvoj přeshraničního metropolitního regionu, rozkládajícího se na území Rakouska, České republiky, Slovenska a Maďarska.

Ve **Švýcarsku** byla dlouhou dobu věnována pozornost venkovským územím, periferním oblastem, horským regionům a krajině. Teprve asi před deseti lety si zodpovědní činitelé uvědomili, že aglomerace hrají významnou roli v územním rozvoji. Diskuse o metropolitních regionech jsou vedeny ještě kratší dobu. V současné době se hovoří o třech potenciálních metropolitních územích: Curych, Basilej a metropole Ženeva-Lausanne. Metropolitní regiony ve Švýcarsku jsou výrazně menší a roztržitější než v jiných evropských zemích. Napří-

klad metropolitní region Curych zahrnuje území sedmi kantonů, dvou států a dvanácti aglomerací.

Hospodářské, demografické a sociální rozdíly mezi městy a venkovem se ve Švýcarsku prohlubují. Aby bylo dosaženo cíle územní soudržnosti, musí stát podporovat periferní oblasti, ale je třeba si více než dosud rozmyslet, které investice jsou účelné. Územní různorodost země by měla být vnímána jako přednost, každý region by měl stavět na své funkci, na svých silných stránkách a na specifických hodnotách.

Metropolitními regiony jako novou formou centralizace se zabýval úvodní příspěvek druhého dne jednání, přednesený viceprezidentem ARL **Heinrichem Blotevogelem**. Heinrich Blotevogel shrnul hlavní důvody, proč jsou metropolitní regiony motorem rozvoje území:

- mají ekonomické zdroje;
- zahrnují v sobě přednosti aglomerace jakými jsou např. nadprůměrná produkce, koncentrace vědy a výzkumu, sociální a kulturní různorodost apod.;
- mají přednosti městského prostředí – široká nabídka možností vzdělávání, zdravotnických služeb, kulturního využití atd.

Pozornost věnovaná metropolitním regionům je správná, nesmí tím však trpět venkovské oblasti. Metropolitní území nelze vnímat jako „ostrov“, ale jako jádro většího vzájemnými vazbami propojeného území.

Účastníky zasedání velmi zaujal příspěvek **Jörga Knielinga** z Univerzity Hamburk, který prezentoval výsledky pracovního kruhu, zaměřeného na problematiku metropolitních regionů ve vazbě na udržitelný rozvoj.

Metropolitní regiony v sobě zahrnují různé typy území. Z hlediska struktury lze rozlišit dva hlavní typy metropolitních regionů:

- regiony s dominantním městem v centru území a řadou menších sousedních měst;
- regiony s více městy ležícími v bezprostřední blízkosti, bez výrazného ekonomického centra s nadprůměrným počtem obyvatel.

Jak již ukázala pódiová diskuse během prvního dne jednání, neexistuje

jednoznačná definice pojmu „metropolitní region“ a v jednotlivých evropských zemích může být tento termín chápán různě. Metropolitní regiony lze charakterizovat pomocí následujících čtyř dimenzí:

- z analytického hlediska lze metropolitní regiony definovat jako kumulaci následujících metropolitních funkcí – podpora inovací a konkurenceschopnosti, funkce rozhodovací a kontrolní, funkce symboliky a tzv. gateway funkce (funkce brány, zprostředkovávající propojení s globálním světem);
- z pohledu aktivit a zainteresovaných subjektů jsou metropolitní regiony prostory, které umožňují vytvářet společné regionální cíle, strategie a projekty včetně nezbytných organizačních forem;
- z hlediska územního rozvoje jsou metropolitní regiony formou, která má přispět k podpoře inovací a k hospodářskému růstu;
- z pohledu symboliky jsou metropolitní regiony nositeli symbolů, které se pojí s představou světového města.

Metropolitní regiony tvoří novou územní kategorii, spíše se jedná o městské regiony nebo sdružení několika městských regionů, které v důsledku globalizace získávají novou pozici.

S rostoucím významem metropolitních regionů vzniká potřeba hodnotit jejich výkonnost. Při hodnocení výkonnosti se posuzuje, jak region plní jednotlivé funkce. Dále se hodnotí specifické rámcové podmínky, např. správa regionu, kreativita a tolerance, migrace a segregace.

Jörg Knieling v závěru příspěvku představil doporučení pro rozvoj metropolitních regionů v Německu.

Doporučení pro města a regiony:

- podporovat metropolitní funkce;
- podporovat spolupráci jádrových měst a jejich okolí;
- zapojit metropolitní regiony do mezinárodních sítí;
- zohlednit specifika metropolitních regionů.

Doporučení pro prostorové uspořádání na spolkové úrovni:

- prosazovat princip udržitelného rozvoje metropolitních regionů;
- posilovat metropolitní funkce;

- usilovat o mezinárodní konkurenceschopnost německých metropolitních regionů;
- podporovat aktivity zvyšující výkonnost metropolitních regionů;
- vytvářet strategie zohledňující specifické požadavky dílčích území včetně území, která leží mimo metropolitní regiony a nedisponují potenciály růstu.

K účasti na následující pódiové diskusi moderované senátorem hanzovního města Brémy **Ralphem Baumheierem** byli vyzváni zástupci čtyř německých metropolitních regionů, a to **Wilhelm Schulte** z „Metropolitního regionu Hamburk“, **Heinz-Dieter Klink** z „Metropolitního regionu Porýní-Porúří“, **Christa Ständecker** z „Metropolitního regionu Norimberk“ a **Martin zur Nedden** z „Metropolitního regionu Saský trojúhelník“. Diskuse byla zaměřena na tři hlavní témata:

- metropolitní regiony jako uskupení subjektů, které přebírají zodpovědnost za rozvoj celého regionu;
- strategické cíle metropolitních regionů;
- pohled do budoucího vývoje.

Z diskuse vyplynulo, že cíle a obsah spolupráce v rámci metropolitního regionu se mohou velmi lišit v závislosti na specifických podmínkách jednotlivých regionů. Příkladem mohou být dva regiony zastoupené v této diskusi, a to region Norimberk a region Porýní-Porúří.

„**Metropolitní region Norimberk**“ vznikl zcela dobrovolně, jeho území není striktně vymezeno, záleží na jednotlivých obcích i dalších subjektech, zda se rozhodnou do něho zapojit. Region sdružuje města i venkovské obce. Přes nižší hustotu osídlení mají venkovské oblasti ve správě regionu stejný počet zástupců jako města a mohou tak společně prosazovat své zájmy. Základní ideou regionu je „společný růst“. Tím je myšlen celkový rozvoj regionu i hospodářský růst v rámci celé Evropy. Mezi hlavní cíle regionu do budoucna patří vybudování metropolitního regionu mezinárodní úrovně, posílení metropolitních funkcí a posílení kooperačních struktur.

„**Metropolitní region Porýní-Porúří**“ představuje regionální svaz

s jasně definovanými povinnostmi a s politickým zastoupením. Na rozdíl od regionu Norimberk se nezabývá vztahem mezi venkovem a městem, protože se jedná o oblast, v níž byl v minulých letech koncentrován těžký průmysl. Region zahrnuje i území parku Emscher, který je příkladem úspěšné regenerace zdevastovaného průmyslového území.

Závěrečný příspěvek **Engelberta Lütkeho Daldrupa** ze Spolkového ministerstva dopravy, výstavby

a rozvoje měst byl věnován koncepci „Evropské metropolitní regiony v Německu“ a významu metropolitních regionů pro budoucnost Německa i celé Evropy.

Plenární zasedání ukázalo různé přístupy a vývoj metropolitních regionů uvnitř Německa a porovnálo situaci metropolitních regionů v Německu a v dalších zemích střední Evropy. Účastníci se shodli na tom, že metropolitní regiony výraznou měrou přispívají k rozvoji území. Otázkou

však je, zda (a popřípadě jak) mohou metropolitní regiony jako uskupení subjektů přebírajících zodpovědnost za rozvoj celého regionu přispět ke stimulaci a stabilizaci rozvoje venkovských, strukturálně postižených a periferních oblastí, a tím posílit územní soudržnost.

*Ing. Ludmila Rohrerová
Mgr. Robert Veselý
Ústav územního rozvoje*